

DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2019-6-70-66>

УДК 378.14:371.711

Тарасенко М.І.

Одеський національний економічний університет

МІСЦЕ І ЗНАЧЕННЯ КОНТРОЛЮ ЯК МОТИВАЦІЯ ДО УСПІШНОГО НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ У ЗВО

Анотація. У статті висвітлена роль контролю навчального процесу для формування позитивної мотивації до успішного навчання студентів. Вибір форми й періодичності проведення контролю цілком визначається двома факторами: внутрішньою логікою кожної дисципліни, яка читається, та взаємозв'язком дисциплін. На контроль можуть вноситись окремі розділи найбільш значущі у даній дисципліні, а також ті, на які суттєво спираються наступні курси. Необхідно зазначити, що в добре збалансованих і взаємопов'язаних навчальних планах вказані розділи повинні збігатися, тобто важливі для старших курсів розділи є й найбільш значущими в поточних. Є декілька ознак, за якими можна класифікувати форми контролю самостійної роботи студентів. Першою ознакою служить контингент студентів, розрізняють контроль за потоками, на рівні академічної групи та індивідуальний. Другою ознакою є спосіб контролю: усне опитування, письмова робота і тестове опитування. Третя ознака класифікації – мета, яку ставлять під час проведення контролю (вхідний, поточний, рубіжний, підсумковий та остаточний контроль знань студентів).

Ключові слова: контроль, навчальний процес, мотивація, педагогічний контроль, планування.

Tarasenko Mariana

Odessa National Economic University

PLACE AND VALUE OF CONTROLLING AS MOTIVATION FOR SUCCESSFUL STUDENTS' TRAINING IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS

Summary. The article highlights the role of controlling the educational process for creating a positive motivation for successful student learning. The choice of form and frequency of control is entirely determined by two factors: the internal logic of each subject that is being taught, and the interconnection of subjects. Some parts that are the most important in this subject can be taken into control, as well as those that are substantially based on the following courses. It should be noted that in well-balanced and interconnected curriculum, the indicated sections should coincide, that is, the important sections for senior courses are the most significant ones in the current ones. There are several features that can be used to classify forms of student self-study control. The first sign is the contingent of students, distinction is made between control over flows, at the level of the academic group and individual. The second sign is the method of control: oral questioning, written work and test. The third sign of classification is the goal set during the control (entry, current, routine, final and exit control of students' knowledge). The control carries out more leadership and motivating functions, the latter is closely related to the training. The role of control in determining of stability and strength of the acquired knowledge acquired by students in higher educational institutions, the ability to apply them in production conditions is quite important. It should also be borne in mind that monitoring can also be useful for assessing the quality of graduates of higher education institutions. Particular importance of this assessment becomes relevant to recommend them for further study in the magistracy or graduate school. The above proves that the assessment of the level of knowledge is an important, complex and not clearly defined element of the methodical system of the educational process.

Keywords: control, educational process, motivation, pedagogical control, planning.

Постановка проблеми. При підготовці студентів, крім формування високого кваліфікаційного рівня, слід приділяти увагу виробленню почуття відповідальності за прийняття рішень, необхідності постійного поповнення знань. Все це диктує необхідність системного, комплексного підходу до керування та контролю процесу підготовки спеціалістів на всіх його рівнях.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. До питання контролю зверталися як зарубіжні так і вітчизняні науковці. Контроль і оцінка є складовими навчальної діяльності, вивчали Д. Ельконін, В. Давидов, Г. Цукерман; критерії та норми контролю та оцінювання на загальнопедагогічному рівні – А. Алексюк, Н. Буринська, О. Ляшенко, С. Сухорський, М. Ярмаченко; принципи та вимоги до його здійснення – Ю. Бабанський, С. Перовський, Г. Щукіна; зміст функцій і завдання – Ш. Амонашвілі, К. Делкатний, О. Локшина, В. Онищук, В. Полонський, О. Савченко, В. Сухомлинський; оцінку та контроль, як засіб мотивації навчальної діяльності студентів розглядали

Б. Ананьева, О. Богданова, Л. Занкова, І. Лернер, О. Савченко, І. Якиманська [1, с. 136].

Мета статті. Розкрити сутність сучасних методів контролю у закладах вищої освіти та дати характеристику контролю як складової частини навчання.

Виклад основного матеріалу. Навчання у закладах вищої освіти повинно бути спрямованим на нагромадження, набуття знань, вироблення навичок і вмінь, підвищення активності студентів. У цілому значення підвищення активності, в тому числі й пізнавальної діяльності, полягає в тому, що вона формує активну життєву позицію майбутніх спеціалістів.

Планування, організація і контроль – взаємопов'язані елементи управління навчальним процесом, які впливають один на одного і є взаємозалежними і взаємопов'язаними. Вони припускають визначення об'єкта діяльності студентів; встановлення конкретних завдань і термінів їх виконання; вибір раціональних методів виконання робіт; визначення форм і методів контролю.

Контроль необхідний для того, щоб реалізувати вимоги ефективного керування процесом підготовки спеціалістів. З його допомогою встановлюють вихідний рівень знань тих, хто навчається, отримують інформацію про стан їхніх знань в процесі навчання і якості викладача. Контроль забезпечує систематичний зворотній зв'язок, який дозволяє, по-перше, будувати адаптивну програму навчання, по-друге, своєчасно коригувати дії викладачів і студентів в процесі навчання [2, с. 56].

Слід мати на увазі, що при контролі засвоєння навчального матеріалу необхідно аналізувати не тільки отриманий результат, а й встановлювати причини припущених помилок, а також відхилень від результату, який припускається. Тому методи контролю слід розглядати в загальній системі методів навчання, тобто як обов'язковий компонент навчального процесу.

Контроль знань виконує ряд функцій. Основні функції контролю повинні збігатися з цілями процесу навчання. Цієї думки дотримуються практично всі дослідники.

Контроль дозволяє встановити ступінь підготовленості студента до подальшого навчання у кінці кожного його етапу.

У процесі навчання контроль є необхідним на трьох етапах.

На першому етапі проводиться вхідний контроль, який дозволяє визначити вихідний рівень знань студентів. Мета такого контролю – виявлення рівня знань на етапі, який йому передуює. Таким етапом для студентів I курсу є шкільна освіта, а у студентів старших курсів вхідний контроль виявляє рівень знань за темами попередніх та взаємопов'язаних дисциплін.

На другому етапі проводиться поточний і рубіжний контроль, який є органічною та мотиваційною частиною управління процесом навчання студентів.

На третьому етапі здійснюється підсумковий контроль, необхідний для корекції знань студентів на заключному етапі їхнього навчання у закладі вищої освіти.

Поточний контроль проводиться з метою виявлення якості навчального процесу і його результатів у міжсесійний період, здійснюється під час аудиторних практичних занять, контрольних робіт, перевірки самостійно виконуваних завдань.

Результати поточного контролю повинні використовуватись викладачами з метою забезпечення ритмічної навчальної діяльності викладачів і студентів, своєчасного визначення важких для засвоєння розділів курсу і відповідної корекції навчального процесу, виявлення відстаючих студентів і надання їм ефективної допомоги, організації індивідуальних робіт.

Рубіжний контроль – оцінка знань і навичок за окремими межами чи розділами курсів. Рубіжний контроль є основа навчання у вищому навчальному закладі. Це можуть бути контрольні роботи або співбесіди та їх поєднання. За сутністю рубіжний контроль – це модель іспиту. Підготовка студентів до рубіжного контролю, вивчення і повторення окремого розділу закладає фундамент підготовки до іспиту. Аналіз підсумків рубіжного контролю дає викладачу більш докладну, ніж іспит, інформацію про процес за-

своєння знань, дозволяючи, тим самим, внести корективи у виклад матеріалу.

Саме тому письмовий рубіжний контроль пропонують використовувати з метою проведення «прямих замірів» знань студентів.

Найефективнішою формою проведення «прямих замірів» на рівні університету є ректорські заміри, що, однак, не виключає проведення факультетських і кафедральних «прямих замірів».

Проведення ректорських «прямих замірів» знань студентів має дві основоположні для ефективно оцінки навчального процесу:

1. Порівняння знань студентів з даної дисципліни на різних факультетах.

2. Оцінка динаміки знань з ряду суміжних дисциплін тої самої вибірки студентів протягом усього періоду їх навчання у закладі вищої освіти.

Необхідно зазначити, що під час відповідного вибору дисциплін послідовне проведення «прямих замірів» дозволяє досягти водночас і першої, і другої мети. В цьому випадку кожний із замірів забезпечує порівняльну оцінку знань студентів, а їх сукупність за всі роки навчання – динаміку засвоєння матеріалу студентами. Якщо така робота проводитиметься постійно, з'явиться можливість оцінки зміни підготовленості студентів з року в рік.

На нашу думку, серед форм контролю знань студентів найбільший інтерес має тестовий контроль. Він є найбільш оперативним з точки зору витрат аудиторного часу, легко автоматизується. Але є й недоліки: низький навчальний ефект та імовірність угадування відповідей.

Методи контролю знань охоплюють усі види навчальної діяльності і являють собою способи впливу (мотивації) для регулювання процесу навчання. Найширше використовують такі методи: усне опитування, контрольні роботи, іспити та співбесіди. Усне опитування найвищою мірою сприяє навчанню, оскільки у викладача є можливість оперативного втручання у відповідь. Усне опитування може застосовуватися на іспитах, семінарських заняттях.

Письмова робота, як спосіб поточного контролю, є більш оперативною і об'єктивною. Однак письмова відповідь може бути застосованою не до всіх дисциплін, які читаються у вищому закладі.

Контроль знань і підвищення їх якості стають однією з найважливіших проблем закладів вищої освіти.

Висновки і пропозиції. Виходячи з викладеного можна зробити висновок про те, що багато питань контролю знань вирішені на достатньо високому науково-методичному рівні. Однак складність проблеми контролю визначається складністю самої категорії «знань». Знання характеризуються не тільки міцністю, а й низкою інших властивостей, і, зокрема, глибиною засвоєння.

Вирішення цієї проблеми, на наш погляд, полягає у впровадженні в навчальний процес системи «упереджувального» навчання. Контроль же в цьому випадку повинен дозволити оцінити гнучкість знань, можливість застосування і необхідність їх оновлення. Така постановка питання зумовлює необхідність віддавати перевагу таким формам контролю, які б дозволили не тільки оцінювати наявні знання, а й здатність студента до аналітичного мислення.

Список літератури:

1. Кендюхова А. Роль оцінювання навчальних досягнень учнів у структурі діяльності особистості. *Нова педагогічна думка*. 2016. Вип. 2. С. 136–139.
2. Каган В.И., Сычеников И.А. Основы оптимизации процесса обучения в высшей школе : науч.-метод. пособие. Москва : Высшая школа, 1987. С. 144.
3. Рысс В.Л. Контроль знаний учащихся / НИИ содержания и методы обучения, 1982. 81 с.
4. Мацюк В.В. Контроль результатів навчальних досягнень студентів: історія, теорія, практика. 2013. С. 9. URL: <http://vuzlib.com/content/view/382/84> (дата звернення: 20.06.2019).
5. Аванесов В.С. Методические указания по основам научной организации педагогического контроля в вузе. Москва, 1998. 193 с.

References:

1. Kendyuhova A. (2016). Rol otsinyuvannya navchalnih dosyagnen uchniv u strukturi diyalnosti osobistosti [The role of assessing academic achievements of students in the structure of personality]. *Nova pedagogichna dumka*, vol. 2, pp. 136–139. (in Ukrainian)
2. Kagan V.I., Syichenikov I.A. (1982). Osnovy optimizatsii protsessa obucheniya v vyisshey shkole [Fundamentals of optimization of the learning process in higher education]. Moskva : High School. (in Russian)
3. Ryiss V.L. (1982). Kontrol znaniy uchaschihsya – sodержaniya i metody obucheniya [Student knowledge control – content and teaching methods]. (in Russian)
4. Matsyuk V.V. (2013). Kontrol rezultativ navchalnih dosyagnen studentiv: Istoriya, teoriya, praktika [Monitoring of the results of the school graduates of students: history, theory, practice]. Available at: <http://vuzlib.com/content/view/382/84> (accessed 20 June 2019). (in Ukrainian)
5. Avanesov V.S. (1998). Metodicheskie ukazaniya po osnovam nauchnoy organizatsii pedagogicheskogo kontrolya v vuze [Guidelines for the basics of the scientific organization of pedagogical control in high school]. Moskva. (in Russian)